

Landscapes

Tropische bossen herbeplanten en daar nog geld aan verdienen ook. In Kenia, in Brazilië, in Indonesië en in vier andere landen. Dat is de opgave waar Daan Wensing van het Initiatief Duurzame Handel (IDH) voor staat. Onmogelijk? De bioloog/bedrijfskundige bewees al eerder dat hij het kon. Hij heeft de netwerken mee, plus de steun van internationale verdragen. En geld is er ook al.

+ TEKST JAN BOM

+ FOTOGRAFIE IStock EN P+ PEOPLE PLANET PROFIT

DEVELOPMENT IDH

Gigantische rechthoeken landbouwgrond in Brazilië. Altijd het begin van verdere ontbossing, nu de start van het behoud.

Als kind speelde hij elke dag in de dierentuin. Helemaal toevallig was dat niet, zijn vader was ‘biologisch directeur’ van Burgers’ Zoo in Arnhem. “Elke dag weer even kijken of er nieuwe dieren bij waren gekomen”, herinnert Daan Wensing (1980) zich. Dat moest wel tot een tegenreactie leiden. “Als puber wilde ik piloot worden. Maar toen ik weer bij zinnen kwam, ben ik toch ook biologie gaan studeren.” Anders dan zijn vader, die meehielp om ecosystemen binnen een dierenpark in te richten, koos zoon Wensing voor het behoud van echte natuurparken. Maar dat viel erg tegen, merkte hij toen hij voor het eerst in Chili aan de slag ging om echte ecosystemen te redden. “Eigenlijk was er maar één probleem: geen geld.”

Met die wijsheid vervolgde hij zijn studie, maar nu aan de Nyenrode Business Universiteit, waar hij een master business bedrijfskunde haalde. En toen de proef op de som, voor het Wereld Natuur Fonds naar Zuid-Afrika om daar de zwarte neushoorn te beschermen. Wensing hielp een plan te ontwikkelen waar voordeel in zat voor landbezitters. Ze begonnen met het fokken van de dieren om die met winst door te verkopen aan andere parken. Daarnaast ontvingen ze ook nog eens toeristen. Wensing over dit business model: “Ze kunnen er de Big Five zien. En de eigenaren kunnen de helft van nakomelingen op hun balance sheet zetten.” Het resultaat: de buitengewoon zeldzame zwarte neushoorn is binnen die parken goed beschermd tegen stropers, die in de eerdere periode 1969-1977 bijna 8.000 dieren doodschoten, om de hoorn te kunnen verkopen. “Zo is het gegaan. En dit ben ik de rest van mijn leven blijven doen”, vat Wensing de wording van zijn missie bondig samen.

Complexer is het wel geworden, want inmiddels is Wensing programmadirecteur ‘Landscapes’ bij het Initiatief Duurzame Handel (IDH). Binnen het nieuwe programma ISLA (Initiative for Sustainable Landscapes) overziet hij wereldwijd maar liefst elf verschillende landschappen. Daaronder ook Mato Grosso, een deelstaat in Brazilië, deels in en deels onder het Amazone-woud gelegen. Het zijn bovendien gebieden die zowel ontgonnen zijn voor agrarische gebruik, als nog uit stukken oorspronkelijke natuur bestaan, inclusief dieren en vogels die hun leefgebieden kleiner zagen worden. De opgave voor het team en de partners is nu is deze economische en ecologische activiteiten niet alleen te beschermen, maar zelfs te versterken. Groei zonder natuurlijke schade, als het kan zelfs herstel van oorspronkelijke natuurwaarden.

Hoe dat gaat? Wensing is net terug uit een van de landschappen: de Mau Forest in Kenia, een gebied van 400 duizend hectare groot. De bergkam is de bron van grote rivieren, die onder andere het Victoriameer met water voeden. In het woud woont

Als de verdere ontbossing in Mato Grosso zou stoppen, wordt alleen al tot 2030 een uitstoot van zes gigaton CO₂ vermeden, een getal dat gelijkstaat aan de uitstoot per jaar van de Verenigde Staten.

- de bongo, een schuwe Afrikaanse antilope. De Kenyan Tea Development Agency (KTDA, een nationale coöperatie van theeboeren, zijn de partners van IDH die aan het project meewerken, omdat de theeplantage direct aan dit enorme bos grenst. Wensing over het belang van deze partners: “De theeplantages zijn afhankelijk van voldoende regenwater. En loop je langs de randen van de theeplantage, dan ziet het bos er goed uit. Je ziet een strakke rand. Maar kijk je aan de andere kant van het woud, aan de kant van Nairobi, dan ziet het er ineens totaal anders uit. De bosrand is gerafeld, gekapt, er lopen 10 duizend koeien en geiten vrij het bos in en uit waar ze aan de bast van bomen knagen. De effecten zijn nu al merkbaar. Gebieden die altijd heel nat waren, kennen nu kurkdroge periodes. Of er vallen juist ineens zulke heftige slagregens dat overstromingen ontstaan. Een met Japanse hulp gebouwde waterkrachtcentrale levert nauwelijks meer elektriciteit. De waterhuishouding van het bos is stuk. In zo’n situatie kan het bos niet uit zichzelf herstellen. Dat vee moet het bos uit, maar de dieren zijn van de omwonende gemeenschappen. Er is dus een plan nodig, waar iedereen aan meewerkt.”

Belangen bundelen om tot winst voor iedereen te komen. Wensing vertelde de partners over een aanpak die hij in Nederland uitvoerde toen hij werkte voor Tom Bade van Triple E, bij de Ooijpolder, een stuk wildernis aan de Waal bij Nijmegen. Door middel van landschapsveilingen konden omwonenden een eigen stukje polder adopteren, een eigen boom, een lap grond met haag, of een stuk rivierkant. “Dat stukje natuur was niet langer anoniem. Dat perceel is van mij, konden mensen zeggen. Met de opbrengst van de donaties kon het gebied opnieuw ingericht worden en onderhouden.” Er grazen wilde runderen en paarden, die de natuur bijhouden. In de Keniase variant moet er een brede haag van theestruiken om het Mau-woud heen komen te staan. “Die struiken kunnen elke dag geplukt worden, dus ze leveren extra economisch voordeel op. Meer dan de koeien die rondwalen, die niet eens gemolken worden en alleen dienen om de status van de eigenaar te bevestigen. Het is een soort spaarcentje, voor mogelijke slechte tijden. Een ander voordeel voor de bewoners: een brede strook van 100 meter houdt ook dieren als olifanten buiten het dorp. Die gaan daar niet doorheen, terwijl ze wel over hekken en schuttingen stappen. Uiteindelijk moet het woud zich herstellen en ook de waterhuishouding moet weer in orde komen. En de koeien zullen op stal gaan.”

Landscaping komt niet zomaar ineens uit de lucht vallen. Dat IDH hier een programma op zet ook niet. De discussie over landschapswaarden en ‘ecosysteemdiensten’ door de natuur gaat alweer jaren de wereld over. Internationale afspraken die

deze denkrichting markeren werden gemaakt in 2014, in de New York Declaration of Tropical Forests, bij de oprichting van de Tropical Forest Alliance 2020 in 2012, maar toch het allerbelangrijkste tijdens de Klimaatop COP21 in Parijs waar het Global Landscapes Forum werd georganiseerd. Aanwezig waren daar de gouverneurs van twee belangrijke staten die kampen met ontbossing, Pedro Taques van Mato Grosso in Brazilië en Alex Nourdin van Zuid-Sumatra, waar de veenbranden elk jaar een flink stuk van Zuidoost-Azië doen hoesten van de rook. Ook onder grootgrondbezitters en plantage-eigenaren dringt het besef door dat de kap van het regenwoud meer geld kost dan het oplevert, zelfs op de korte termijn. Voor IDH is de opgave in zulke staten de roep om meer en meer landbouwgrond om te buigen in het intensiveren van het gebruik van het bestaande areaal. Door bodemverbetering en rasveredeling kan de opbrengst per hectare soja of palmolie omhoog gebracht worden, mogelijk zelfs verdubbelen. Als dat de verdere ontbossing in Mato Grosso zou stoppen, wordt alleen al een uitstoot van zes gigaton CO₂ tot 2030 vermeden, een getal dat gelijk staat aan de uitstoot per jaar van de Verenigde Staten.

Wensing zag de gigantische fabrieksmatige landbouwoperaties in Mato Grosso, waar het kan voorkomen dat lange rijen van tractoren de soja oogsten. Vanuit de lucht gezien levert dat een surreëel beeld op dat doet denken aan een vlucht ganzen in V-formatie, maar dan in de vorm van combines op de grond die de soja oogsten. Na de oogst rest nu niets dan een barre vlakte waar eens een rijke variëteit aan armadillo’s hun kostje bij elkaar scharrelden. Vooral ook de kaalslag langs de rivieren is desastreus gebleken omdat daardoor de aansluiting van ecosystemen wordt onderbroken. Die kaalslag langs het water was overigens ingegeven om de tropische ziekte dengue (knokkelkoorts) beter te kunnen bestrijden. Volgens Wensing zien de grootgrondbezitters inmiddels de noodzaak in om tot herstel te komen: “De gouverneur Pedro Taques wil zes miljoen gedegradeerde landbouwgrond herstellen. Daarvan drie miljoen voor soja, katoen en mais, 2,5 miljoen voor grasland voor veeteelt en 0,5 miljoen voor natuurherstel. Verder wil een coalitie van overheid, ngo’s en bedrijven zes miljoen hectare tropische regenwoud onder bescherming. Zonder de steun van de grootgrondbezitters zou hij zo’n plan niet voorstellen. Zonder deze groep was hij waarschijnlijk zelfs geen gouverneur geworden.” Uiteindelijk hoopt de coalitie drie miljoen hectare bos aan te planten en 54 miljoen hectare tropenwoud in Matto Grosso te handhaven. Illegale kap moet dan zijn uitgebannen. Gouverneur Taques reisde naar de Klimaatop in Parijs om daar zijn plan ‘te delen met de wereldgemeenschap’. Een plan van vijftien jaar geeft zekerheid, liet de Braziliaanse delegatie weten. Langlopende afspraken helpen om het commitment om de illegale boskap in 2020 tot 0 hectare per jaar terug te brengen. De nieuwe Boswet ondersteunt dit plan, is de overtuiging van Wensing.

Herstel kost geld, dus zijn er overbruggingsfondsen nodig. Voor het landschap in de punt van Sumatra is dat plan al goed uitgewerkt. Wensing en IDH-directeur Joost Oorthuizen ontvingen gouverneur H. Alex Noerdin in Utrecht, voordat ook deze naar Parijs doorreisde. Oorthuizen over dit investerings-

Daan Wensing, directeur van het Landschapsprogramma van IDH over de aanpak in Kenia: “Koeien en geiten uit het tropische woud, een brede haag van theestruiken eromheen en de boeren hebben zo elke dag inkomsten.”

plan, dat deel uitmaakt van een Memorandum of Understanding: “We kunnen nog twee derde van het land beschermen, wanneer we nu aan de slag gaan. We willen helpen het vuur te stoppen door de bestaande plantages meer rendabel te maken. De opbrengst van dezelfde oppervlakte kan zelfs verdubbeld worden. Dan moet je wel de nieuwe palmbomen aanplanten die een veel hogere opbrengst leveren. Het duurt een jaar of drie, vier voordat daar palmnoten voor palmolie aangroeien. Die periode hebben de boeren geen inkomen en zal er een overbruggingsfonds moeten komen. Dat is een van de zaken waar wij met financiële instellingen aan gaan werken. Het herbeplanten kost iets van 4000 tot 5000 dollar per hectare. Het gaat om ongeveer 275 duizend hectare. Wanneer deze vernieuwde plantages straks dubbel renderen, valt de noodzaak weg om opnieuw oerbos en veengrond in brand te steken.” Twee grote partijen die deze programma’s financieel ondersteunen zijn de Nederlandse regering, in het bijzonder het ministerie van Buitenlandse Zaken. De opdracht aan het IDH-team om in 2018 voor zes landschappen duurzame ontwikkelingsmodellen gereed te hebben komt dan ook van het departement. Een andere strategisch partner is NICFI uit Noorwegen, het Noorse Climate and Forest Initiative. “Hier zit veel geld in van de Noorse olie-industrie”, weet Wensing. En het zijn inderdaad forse bedragen die nu al aan bosbehoud zijn ingezet. Voor de periode 2016–2020 is een bedrag van 5,8 miljard dollar gereserveerd, waar ook IDH voorstellen voor kan indienen.

Hoe jong hij ook nog is, Wensing heeft in zijn rugzak al zoveel

ervaring, dat hij voor alle partijen wel iets weet om ze over de streep te trekken. Met passie: “Voor de Aholds van deze wereld kunnen we een speciaal label ontwikkelen voor verantwoorde producten: ‘Ontbossingsvrij’. En voor plaatselijke Braziliaanse boeren die niet mee willen werken: “Er ontstaat nieuw werk, nieuwe ondernemingen. We hebben behoefte aan een enorme hoeveelheid bomen. Die moeten nog gekweekt worden, in een zo’n rijk mogelijke variëteit. Misschien kunnen we de economische waarde verhogen door ook stroken met cacaostruiken aan te planten. Dat zorgt voor cashflow. En voor grote cacaoverwerkers voor extra zekerheid, want de aanvoer uit Ivoorkust is niet voor altijd gegarandeerd.” Hij is inmiddels in alle landschappen geweest waar ISLA businessmodellen voor ontwikkelt. Brazilië, Zuid-Sumatra en West Kalimantan in Indonesië, het Tai-woud in Ivoorkust, de Central Rift Valley in Ethiopië, gebieden in Liberia en ook de centrale hooglanden in Vietnam. Hij hoopt dat hij dit alles met drie ‘governance-modellen’ kan bestieren, waarbinnen natuurlijk de nodige variatie moet worden aangebracht. “In de hooglanden van Vietnam kun je geen cacao aanplanten. Maar koffie weer wel. De nieuwe modellen van eigendomsverhoudingen kun je weer wel overal toepassen. Waarom zou je een plantage moeten bezitten? Wanneer een overheid meewerkt, zijn leaseconstructies over periodes van zestig jaar ook mogelijk. Zo creëer je een enorm vliegwiel. En omdat het een proces is dat doorgaat, wordt het ook mogelijk dat wij op zeker moment weer een stapje terug doen. We willen overal weer weg kunnen.” ■

www.idh.nl